

DZIEJE 1^{GO} PUŁKU PIECHOTY LEGJONÓW

(LATA WOJNY POLSKO-ROSYJSKIEJ 1918—1920)

OPRACOWAŁ

WRAZ ZE SZKICAMI I TABLICAMI STATYSTYCZNYMI

ADAM JÓZEF BORKIEWICZ

MAJOR 1-GO P. P. LEG.

Kolekcja
Emila Kornasia

WOJSKOWE BIURO HISTORYCZNE
W A R S Z A W A 1 9 2 9 R O K U

SPIS RZECZY.

	Str.
<i>Słowo wstępne generała Śmigłego-Rydza</i>	1
Przedmowa	3
Na drodze do Niepodległości	5
Związek strzelecki	5
W okresie wojny światowej	6
Powstanie pułku i organizacja	7
Ważniejsze działania wojenne	9
Zasługi bojowe	13
Walka o wojsko narodowe	16

W NIEPODLEGŁEJ OJCZYŹNIE.

Część pierwsza. Wysitek organizacyjny.

Rozdział I. Wskrzeszenie 1-go p. p. legionów.

Powstanie I bataljonu w Jabłonnie	21
W Radymnie	25
W Zegrzu	26
Organizacja pułku w Komorowie	26
Wyszkolenie pułku	31
Wypożyczenie	33

Pułk przed wymarszem w pole.

Skład i stan w dniu 13.IV.1919 r.	35
Charakterystyka pułku	37

Rozdział II. Pułk w czasie wojny.

Obsada stanowisk	41
Stan liczebny pułku w czasie wojny	47
Uzupełnienia pułku	50
Wypożyczenie i zaopatrzenie pułku w czasie wojny	52
Zmiany organizacyjne	55
Wyszkolenie w czasie wojny	56
Służby pomocnicze	58
Ogólna charakterystyka pułku w czasie wojny	62
Bataljon zapasowy 1-go pułku piechoty legionów	65

Rozdział III. Kultura i Oświata.

	Str.
Praca oświata	69
Urządzenia kulturalne w pułku	70
Lista oficerów 1-go p. p. legionów	72

Część druga. Działania wojenne — Rok 1919. Od Niemna do Dźwiny.

rozdział I. Wyprawa Wileńska.

Pierwszy marsz bojowy.

Najazd wroga	81
Za Niemen	82
Marsz na Wilno	84

Zdobycie miasta.

Rzut oka na położenie ogólne i teren	86
Napad jazdy Beliny na Wilno	87
Walka uliczna o stanowiska wyjściowe	90
Natarcie rozstrzygające na dzielnicę miasta (forsowanie mostów)	94
Osiągnięte wyniki	100
Cechy charakterystyczne boju	101

Walki obronne.

Obsadzenie Wilna	103
Wypad III bataljonu na Landwarowo	104
Walki osłonowe pod Niemenczynem	108
Bój pod Niemieżem (przeciwnatarcie)	109
Bój pod Fabjaniszkami (walka nocna)	116
Walka pod Wieliczaniem i Zielonką	121
Udział pułku w boju pod Rukojniami	122
Zakończenie	123

Rozdział II. Powstanie grup.

Na północy.

W odwodzie grupy ppłk. Tokarzewskiego	127
---	-----

Na wschodzie.

W grupie kpt. Zbrowskiego	128
Katastrofa kolejowa II bataljonu	128
Zajęcie Smorgoń (czaty)	129
O czujce i szperaczu	132
W Wilnie	133

Rozdział III. W grupie wschodniej.

W grupie kpt. Bortnowskiego.

	str.
Zarys frontu dywizji	135
W okopach pod Smorgoniami	136
Bój pod Zalesiem (osaczenie przeciwnika)	140
Potyczka pod Oleńcem	149
Zniszczenie rosyjskiej pancerni	150
Podśłuch telefoniczny	151
Zasadzka pod Szwedami	152
Nastrój ludności	153
Służba w okopach	154
Bój pod Zaśkiewiczami i Chatucieczami (natarcie własne, przeciwnatarcie wroga)	155

W grupie mjr. Dęba-Biernackiego.

Walki pozycyjne pod Zalesiem	164
--	-----

Rozdział IV. Wyprawa na Wilejkę.

Położenie ogólne	169
Siły własne i przeciwnika	170
Rozkazy i ruchy przygotowawcze	171
Nocne natarcie na Teklinopol	172
Bój pod Wilejką	174
Napad na Kurzeniec	176
Działania rozpoznawcze	177
Zagon kawalerji na tyły wroga	178
Zajęcie stanowisk pod Krzywiczami (natarcie wiążące)	178
Uzyskane wyniki	180

Rozdział V. Grupa odwodowa 1-ej dywizji p. leg.

W grupie zachodniej

Rozdział VI. W grupie „Północ”.

Załoga w Wilnie	187
---------------------------	-----

Zarys frontu grupy I Brygady p. leg.

Położenie ogólne	188
Charakterystyka terenu	188
Charakter działań	189

Walki nad Dźisną.

Obiad pod ogniem	190
Powtórny wypad na Podziszę	191
Wypad na Gogowo	192
Wypad na Dukszty	194

W grupie „Jezior”

	str.
Odjazd do Postaw	196
W okopach pod Postawami	197
Wypad na Sowki	198
Na odcinku „Madzioł”	201
Ofensywa nieprzyjacielska	202
Napad na Rubaniki	203
Uzupełnienie stanu siły bojowej	204
Święto pułkowe w okopach	204
Patrole i zasadzki	204
Ruch naprzód	205
Zestawienie strat i zdobyczy	206

Rozdział VII. W grupie „Narocz”.

Ogólne położenie i teren	209
Utworzenie grupy „Narocz” i jej zadanie	210

Walki o gościniec Wilejka—Madzioł.

Koncentracja grupy „Narocz”	212
Natarcie na Tałuc	213
Bój pod Budkami	215
Wypad na Andrzejki i Starzynki	218
Natarcie na Kotłowiec	219

Działania na przedpolu Wilejki.

Przyczyny i cel działania	222
Bój pod Wyhołowiczami	223
Odwrót nieprzyjaciela	227

Osiągnięcie rzeki Serwecz.

Położenie grupy „Narocz” 8 sierpnia 1919 r.	227
Napad na Wytreski	229
Bój pod Zadubieniem i Puzyrami	232
Natarcie nieprzyjaciela na Nowosiółki (bój nocny)	236
Wyprawa przez bagna na Haby i Worobie	237
Obsadzenie rzeki Serwecz	241
Rozwiązanie grupy „Narocz”	243
Zestawienie strat i zdobyczy	243

Rozdział VIII. Wyprawa pod Połock.

Położenie pod Dołhinowem w dniu 18 sierpnia	245
Opis terenu działań	246
Ogólny plan działania	247
Grupa majora Dęba-Biernackiego	247
Na stanowiskach wyjściowych	248
Zajęcie Dokszyc	249
Wyprawa na Ziabki	251
Potyczka pod Targunami	255
Rozwiązanie grupy	256

Rozdział IX. Pod Dyneburgiem.

	str.
Położenie 1-ej dywizji p. leg. w końcu sierpnia 1919 r.	259
Teren	261
Położenie przy torze kolejowym w dniu 30 sierpnia	262

Pierwsza bitwa o Dyneburg.

Utworzenie grupy do natarcia	263
Wydane rozkazy	264
Pierwsze natarcie na przedmoście pod Dyneburgiem	265
Przeciwnatarcie Rosjan w dniu 1 września	270
Położenie na północy na początku września 1919 r.	276

Walki pozycyjne 1-go p. p. leg. pod Dyneburgiem.

Ugrupowanie w dniu 2 września	278
W okopach od 2 do 26 września	279

Bitwa pod Dyneburgiem (natarcie na umocnioną pozycję)

Położenie 1-ej dywizji p. leg. w dniu 26 września	289
Zamiar gen. Śmigłego Rydza	291
Koncentracja I brygady piechoty legionów	292
Opis zachodniej części pola bitwy	293
Skład i stan 1-go p. p. leg. przed bitwą	294
Plan działania (artylerja ogólnego działania)	295
Rozkazy do natarcia	300
Zmiana planu działania	301
Uszykowanie bojowe	302
Przebieg natarcia z czołgami w dniu 27 września	303
Natarcie na fort przyczółkowy dnia 28 września	311
Na zdobytych stanowiskach	315

Rozdział X. Walki z Litwinami.

W Sumiliszkach	317
--------------------------	-----

Podgrupa Szyrwinty.

Napad Litwinów na Muśniki i Szyrwinty	318
Utworzenie „podgrupy Szyrwinty”	319
Zadanie podgrupy, teren działania i decyzja dowódcy	319
Natarcie „Podgrupy Szyrwinty”	320
Obrona linii demarkacyjnej pod Szyrwintami	324
Marsz III bataljonu do obszaru pułku	327
Postój w Syłgudyszkach	328
Obsadzenie linii demarkacyjnej	329
Położenie grupy gen. Śmigłego-Rydza jesienią 1919 roku	330
Nasi... przeciwnicy	332
Skrócenie odcinka pułku	334
Potyczki z Litwinami	335
Wykorzystanie odpoczynku	338
Zestawienie strat i zdobyczy za rok 1919	339
Działania pułku w roku 1919	339

Część trzecia. Działania wojenne rok 1920 „Za naszą wolność i waszą”.

Rozdział I. Kampanja łotewska „Zima”.

Zdobycie Dyneburga.

	str.
Zamiar Naczelnego Wodza	347
Koncentracja I brygady p. leg.	348
Marsz z Kołtynian do Skrudelina	349
Położenie pod Dyneburgiem 31 grudnia	352
Teren zamierzonych działań	354
Ugrupowanie do natarcia	356
Zluzowanie 7-go p. p. leg. nad Dźwiną	357
Zajęcie stanowisk wyjściowych	358
Skład i stan pułku	360
Plan działań	361
Rozkazy wykonawcze	363
Natarcie na Dyneburg (manewr na tyły)	368
Bój pod Lotikami	378
Wyniki boju	383

Bitwa pod Wyszkami.

Zajęcie Wyszek i Dubna	384
Położenie pod Wyszkami dnia 5 stycznia 1920 r.	386
Teren bitwy	388
Walki zbliżenia	389
Pierwsze natarcie Rosjan	393
Drugie natarcie Rosjan	398
Przeciwnatarcie własne	402
Wyniki bitwy pod Wyszkami	411

Pościg do jeziora Ruszońskiego.

Położenie ogólne 13 stycznia 1920 r.	412
Ruch naprzód	412

Walki pod Puszą.

Położenie ogólne w dniu 14 stycznia	414
Opis terenu walk pod Puszą	415
Zamiar dowódcy grupy polsko-łotewskiej	416
Położenie wyjściowe i rozkazy do działania	417
Sforsowanie łańcucha jezior	418
Ruchy przygotowawcze do dalszego działania	420

Bitwa pod Poliszczynem.

Położenie ogólne	422
Teren i klimat	423
Marsz do Dagdy	425
Położenie pod Dagdą	426
Plan działania	427
Bój pod Starem Żegotowem	430
Walki prawego skrzydła pułku	433
Pierwsze natarcie na Poliszczyno	435

	str
Zdobycie Poliszczyna	442
Przeciwnatarcia Rosjan	446
Wypad podporucznika Sobolty	453
Wyniki bitwy pod Poliszczynem	458

Nad Siniuchą.

Pościg za nieprzyjacielem	456
Ostatni wypad na Łotwie	461

W odwodzie grupy polsko-łotewskiej.

Marsz do Dyneburga	464
W Dyneburgu	466
Przeprawa przez Dźwinę	467
Charakterystyka kampanji	468
Zestawienie strat i zdobyczy	472

Rozdział II. Operacja „Józef” na Ukrainie.

W odwodzie Naczelnego Wodza.

Na odpoczynku w okolicy Baranowicz	473
Przejazd na południe	474

Bitwa pod Żytomierzem

Cel i plan działań na Ukrainie	476
Rzut oka na teren działania	479
Położenie pod Zwiahlem dnia 24 kwietnia 1920 r.	481
Rozkazy do natarcia	484
Zagon samochodami	488
Bój straży przedniej pod Wilskiem	490
Natarcie na Żytomierz	492
Cechy charakterystyczne bitwy	500
Wyniki zdobycia Żytomierza	502
W oczekiwaniu na siły główne armji	503
W odwodzie grupy generała Śmigłego-Rydza	506
Marsz do Rożowa	508

Opanowanie Kijowa.

Rozkaz Naczelnego Wodza	511
Położenie pod Kijowem 5 maja 1920 r.	512
Odwrot Rosjan z nad Irpienia	514
Uszykowanie I brygady do spodziewanej bitwy	515
Rozkazy do opanowania miasta	516
Zajęcie Kijowa	518
Sforsowanie Dniepru	522
Utworzenie przedmościa Kijowa	523
Załogą w Kijowie	525

Rozdział III. W obronie Kijowa.

Położenie ogólne.

W przededniu bitwy obronnej	529
Położenie pod Kijowem 29 maja 1920 r.	531
Teren działań	531

300
19 X 1900
388/20

W grupie „Wasyłków”.

Położenie grupy „Wasyłków”, w dniu 28 maja	533	str.
Marsz III bataljonu do grupy „Wasyłków”	534	
Na stanowiskach pod Kahorlikiem	535	

Wypad na Olszanicę.

Zamiar dowódcy 3-ej armji	537
Rozkazy do działań	538
Natarcie na Kahorlik	541
Zajęcie Olszanicy	542
Bój pod Olszanicą	543
Wyniki wypadu	555
Pod Hermanówką	557
Bój pod Barachtami	557

Wypad na Boryspol.

Położenie na przedmościu Kijowa w dniu 31 maja	561
Plan działania i siły własne	563
Siły i położenia Rosjan	565
Manewr statkami po Dnieprze	566
Bój pod Boryspolem	568
Powrót do Kijowa	579
Wyniki wypadku, straty i zdobycz	580

Pod Skwirą.

Na tyłach Budiennego	581
Odwrót z Pawołoczy	583

Pod Bohdanami i Złodziejówką

Wydarzenia pod Hornostajpołem	583
Przemarsz II bataljonu do Hlebówki	585
Starcie z kawalerją pod Złodziejówką	586
Natarcie na Bohdany	588
Przebiecie się przez Złodziejówkę	589
Obrona rzeki Irpień	592
Odwrót	593
Zakończenie	594

Rozdział IV. Odwrót z Ukrainy.

Opuszczenie Kijowa.

Położenie ogólne i zamiar Naczelnego Wodza	597
Zamiar gen. Śmigłego-Rydza	598
Rozkazy do odwrotu	599

Bitwa pod Borodziańką.

Przejście przez Irpień	601
Marsz pod Borodziańkę	602
Natarcie na Nową Groblę	603
Uszykowanie do bitwy	605
Sforsowanie rzeki Zdwiz	607

Bitwa pod Białymstokiem.

	str.
Położenie 2-ej armji 20 sierpnia wieczorem	780
Bój o przeprawę na Narwi	783
Bój pod Zwierkami	785
Położenie siły głównej dywizji	789
Natarcie na Białystok	790
Bój walny pod Białymstokiem	798
Wyniki boju, zdobycz i straty	820

Na pruskiej granicy.

Manewr na Grajewo	824
Nad Wisłą i Łękiem	828
W Augustowie	831
Zamknięcie (charakterystyka działań)	832

Rozdział IX. Bitwa nad Niemnem.

Działania osłonowe.

Położenie na północy w końcu sierpnia 1920 r.	841
Koncentracja pod Janowem	842
W odwodzie I brygady	845
Wypad pułku na Kuźnicę	847
Wypad majora Pakosza na Bierniki i Staworowo	858
Wyniki wypadu pod Kuźnicą	861

Manewr na Sejny.

Położenie ogólne w połowie września 1920 r.	862
Plan bitwy nad Niemnem	864
Przemarsz do Serw	865
Nad Czarną Hańczą	866
Natarcie na Sejny	869
Bój pod Berżnikami	875

Bój pod Lidą.

Marsz oskrzydłający	880
Położenie 2-ej armji 24 i 25 września	884
Noctny bój pod Korgowdami	887
Marsz bojowy na Lidę	890
Położenie przeciwnika 28 września o świcie	892
Bój pod Dubrowem ¹⁾	894
Bój spotkaniowy pod cegielnią Mielki	895
Zajęcie Lidy	897
Bój w mieście	899
Przeciwnatarcie 1-go i 6-go pułków	902
Powtórne natarcie Rosjan na Lidę	904
Noctny bój pod Lidą	905
Wyniki boju pod Lidą	907
Zamknięcie	908

¹⁾ Zamiast Dubrowo powinno być — Dubrowna.

Rozdział X. Ostatni pościg.

Boje grupy Mir.

	str.
Powstanie i zadanie grupy	911
Przeprawa przez Niemen	912
Natarcie na Nowogródek	914
Stan i skład pułku	915
Bój pod Koreliczami (forsowanie rzeki)	915
Pościg do Miru	929
Natarcie na Stołpce	925

Zawieszenie broni.

W odwodzie armji legionowej gen. Śmigłego Rydza	926
Manewr na Radoszkowice	927
Ostatnia walka przed rozejmem	929
Marsz do Wilejki	931

Zakończenie.

Praca wojenna pułku w liczbach i wykresach	932
Rozkaz Naczelnego Wodza	937

Część czwarta. Złota księga pułku.

Kompanja kadrowa (spis imienny)	943
---	-----

Znaki pułkowe

Pierwsza chorągiew	945
Chorągiew wileńska	946
Chorągiew z rąk tułaczy	945

Lista strat 1-go p. p. leg.

Polegli i zmarli z ran za okres 1914—1916 r.	953
Ranni w tym okresie	966
Polegli i zmarli z ran w latach 1918—1920 r.	985
Ranni w latach 1919—1920 r.	1008
Zmarli z chorób w latach 1918—1920	1022
Zaginieni w latach 1919—1920	1029

Zasłużeni.

Odnaczeni srebrnym krzyżem orderu wojennego *Virtuti Militari*.

Za czyny w latach 1914—1916	1033
Za czyny w latach 1918—1920	1045

Odnaczeni Krzyżem Walecznych.

Za czyny w latach 1914—1916	1077
Za czyny w latach 1918—1920	1085
Pieśni żołnierskie w 1-ym p. p. leg.	1101
Errata	1125

XXXXXXXXXXXX